

ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΑΤΩΝ, Πολιτεία 518b - 519a

Α1.α.

1. **Λάθος** «Αί μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος –τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν»
2. **Λάθος** «ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρησίμων τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὐτὸ καὶ βλαβερόν γίγνεται»
3. **Σωστό** «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται»

Α1.β.

1. Η αντωνυμία «σφεῖς» αναφέρεται στη λέξη «ἐπαγγελλόμενοι». Ο Σωκράτης κάνει ένα δριμύ υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους την μόρφωση έναντι αδρῆς αμοιβῆς.
2. Η αντωνυμία «ῶ» αναφέρεται στη λέξη «τὸ ὄργανον». Ο Σωκράτης παρατηρεῖ πως στην ψυχή του κάθε ἀνθρώπου ἐνυπάρχουν ἡ δυνατότητα τῆς μάθησης καὶ τὸ κατάλληλο ὄργανο γιὰ τὴν μάθηση.

Β1. Για τον Σωκράτη ἡ γνώση καὶ ἡ ἐπιστήμη γεννιούνται μέσα στον ἀνθρώπο. Ἐπομένως, ἡ διαδικασία ἀπόκτησής τους, ἡ παιδεία εἶναι μία ἐσωτερικὴ, ψυχικὴ διεργασία. Ἐτσι, ὁ ἀνθρώπος θὰ ἀπομακρυνθεῖ σταδιακά ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο γίνεσθαι (ἐκ τοῦ γιγνομένου) καὶ θὰ θεαθεῖ τὸ Ἀγαθὸν μέσα ἀπὸ μία ολιστικὴ προσέγγισή του (σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ). Ἡ ἀντίληψη τοῦ Σωκράτη δομεῖται πάνω σε μιὰ ἀναλογία: Ὅπως τὸ μάτι ἀπαιτεῖ στροφή ὅλου τοῦ σώματος γιὰ νὰ ἔχει ολοκληρωμένη θέαση τοῦ ἀντικειμένου του, ἔτσι καὶ ἡ γνώση ἀπαιτεῖ ψυχικὴ, δηλαδή βιωματικὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου με τὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο· ἀπαιτεῖ μιὰ μεταστροφή τῆς ψυχῆς (περιακτέον εἶναι) καὶ ἐπιτυγχάνεται με τὴν

συνδρομή ποικίλων δυνάμεων της και όχι μόνο με τον νου. Γι' αυτό και ο Πλάτων χρησιμοποιεί το ρήμα θεῶμαι, το οποίο συναιρεί τις αισθητηριακές και νοητικές γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου, επικυρώνοντας την άμεση σχέση του με τον κόσμο.

Μέσω της παιδείας η ψυχή θα καταστεί ικανή να αντέχει να αντικρύζει το ον και το πιο φωτεινό από το ον, εννοώντας το Άγαθόν. Από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη λέξη ἀγαθόν, πρέπει να έχουμε υπόψη ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα. Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά.

Η παιδεία είναι η τέχνη που, αναπροσανατολίζοντας και καθοδηγώντας τις δεδομένες γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου, προάγει την ολιστική και βαθμιαία προσέγγιση του Αγαθού. Η θέαση του Αγαθού προϋποθέτει μια ψυχική μεταστροφή. Ο ευκολότερος (ῥᾶστα) και αποτελεσματικότερος (ἀνυσιμώτατα) τρόπος για να επέλθει αυτή η μεταστροφή είναι η τέχνη της παιδείας. Δεν θα προσφέρει η παιδεία κάποιες εξωτερικές πληροφορίες ως καινούριες γνώσεις· θα ενεργοποιήσει τις ίδιες τις γνωστικές δυνάμεις του ανθρώπου. Μόνο έτσι μπορεί να παραχθεί μια γνώση ριζωμένη μέσα του, βιωμένη και ανθεκτική στη λήθη.

Η περιαγωγή (μεταστροφή) έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία». Η φιλοσοφική παιδεία θα κάνει την περιαγωγή ολική μεταστροφή της ύπαρξης, ώστε ο άνθρωπος να μπορεί να βλέπει πάνω και πέρα από τα επιμέρους αντικείμενα, την ουσία του καθενός και να

νοεί την Ιδέα τους. Τέλος, η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας).

B2. Είναι γνωστή η εκ διαμέτρου αντιθετική στάση του Σωκράτη και των σοφιστών απέναντι στην παιδεία. Ο Σωκράτης δεν άσκησε επαγγελματικά τη διδασκαλία. Πίστευε ότι δεν μεταδίδει γνώσεις, απλά βοηθά τον συνομιλητή του να τις ανακαλύψει μέσα του: το παιδί δεν το γεννά η μαία αλλά η μητέρα του. Αντίθετα, πολλοί σοφιστές άσκησαν επαγγελματικά τη διδασκαλία, μεταδίδοντας στους μαθητές τους γνώσεις ρητορικής, πολιτικής και άλλες. Αντίστοιχες προς τους υψηλούς στόχους των πλουσίων και φιλόδοξων μαθητών τους ήταν και οι αμοιβές τους.

Αντίθετα, ο Σωκράτης δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Ο Σωκράτης αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά ανάμνησιν. Ο φιλόσοφος ενισχύει την άποψή του με την τετραπλή επανάληψη της πρόθεσης «έν» (Φασί δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες.) Στόχος του είναι να αισθητοποιήσει τον εσωτερικό-βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Στη συνέχεια, χρησιμοποιεί μία παρομοίωση/ αναλογία: οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες. Οι σοφιστές ισχυρίζονται πως η γνώση δεν υπάρχει μέσα στην ψυχή, αλλά αυτοί την εμφυτεύουν, σαν να βάζουν σε τυφλούς την όραση. Για τον φιλόσοφο, όμως, κάτι τέτοιο δεν συνιστά αληθινή γνώση αλλά παραπλάνηση και ψευδαίσθηση της κατοχής της. Όπως, λοιπόν, είναι αδύνατον να «βάλει» κάποιος όραση σε έναν τυφλό, έτσι και οι αυτοαποκαλούμενοι επαγγελματίες της εκπαίδευσης δεν μπορούν να «βάλουν» αληθινή γνώση στην ψυχή ενός ανθρώπου.

B3.

1. α
2. γ
3. β
4. β
5. γ

B4.α.

φαινόν: φάσμα

άνασχέςθαι: ανακωχή

περιακτέον: άξονας

τετραμμένω: ανατροπή

έντιθέντες: παρακαταθήκη

άπόλλυσι: απώλεια

B4.β.

Η κυβέρνηση προσπαθεί να πραγματοποιήσει όσα επαγγελλόταν πριν από τις εκλογές.

Η κοινωνιολογία είναι η επιστήμη που εξετάζει τα κοινωνικά φαινόμενα.

B5.

Ο Σωκράτης ορίζει την παιδεία ως την τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή στην μεταστροφή της από τον κόσμο των αισθητών όντων στο νοητό κόσμο των Ιδεών, ώστε να καταφέρει να θεαθεί τις Ιδέες και την Ιδέα του Αγαθού. Μέσω της περιαγωγής, δηλαδή της καθολικής μεταστροφής της ψυχής προς το αληθινά υπαρκτό, το άτομο θα κατακτήσει τη φιλοσοφική παιδεία και θα μπορεί να βλέπει πάνω και πέρα από τα επιμέρους αντικείμενα, την ουσία του καθενός και να νοεί την Ιδέα τους. Η φιλοσοφική παιδεία έχει διαφωτιστικό κι απελευθερωτικό ρόλο. Δεν θα προσφέρει κάποιες εξωτερικές πληροφορίες ως καινούριες γνώσεις· θα ενεργοποιήσει τις ίδιες τις γνωστικές δυνάμεις του ανθρώπου.

Αντίστοιχα, και οι απόψεις του Α. Δελμούζου παρουσιάζουν ομοιότητες με τις πλατωνικές θέσεις αναφορικά με τον σκοπό της παιδείας. Συγκεκριμένα, ο Α. Δελμούζος θεωρεί την παιδεία ως ένα από τα πιο σπουδαία μέσα για την ατομική ωφέλεια και τη συλλογική πρόοδο («Η παιδεία ... τη ζωή του ανθρώπου»). Επιπλέον, όπως και ο Σωκράτης, δίνει έμφαση στον απελευθερωτικό ρόλο της παιδείας. Συγκεκριμένα, ο Α. Δελμούζος τονίζει ότι η ψυχή του ανθρώπου θα απελευθερωθεί μέσω της παιδείας αλλά και με αδιάκοπη ατομική προσπάθεια. Η απεξάρτηση από τα δεσμά της ύλης θα συμβάλλει στην κατάκτηση της ελευθερίας («Η ψυχική όμως καλλιέργεια ... ελεύθερο άνθρωπο.»)

Συνεπώς, τόσο για τον Πλάτωνα όσο και για τον Α. Δελμούζο, είναι αναγκαία η απελευθέρωση του ανθρώπου από τον παραπλανητικό κόσμο των αισθήσεων για να μπορέσει να συλλάβει την ουσία των όντων. Μόνο

τότε και μόνο με τη βοήθεια της παιδείας θα επέλθει η ουσιαστική, υπαρκτική μεταστροφή, η αλλαγή του όλου ανθρώπου και της σχέσης του με τον κόσμο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ.1. Αν κάποιος με ρωτούσε: «Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι πρέπει και με αυτόν να κάνουμε ειρήνη;». Δε θα το έλεγα . Αλλά λέω κυρίως ότι πολύ γρηγορότερα θα μπορούσαμε να τους τιμωρούσαμε, εάν δεν είχαμε κάνει την αρχή της αδικίας. Διότι δε θα μπορούσαν να έχουν κανένα σύμμαχο (έτσι).

Γ.2. Θετικά της ειρήνης:

- η πόλη προοδεύει, καθώς σε περίοδο ειρήνης, όπως φαίνεται από το παρελθόν τα έσοδα αυξάνονται, ιδιαίτερα όταν απουσιάζουν συγκρούσεις στη θάλασσα και είναι ελεύθερο το εμπόριο.

- κατά τη διάρκεια της ειρήνης τόσο η πόλη όσο κι ο πολίτης μπορούν να αξιοποιήσουν με όποιο τρόπο θέλουν τα έσοδά τους χωρίς να εξαναγκάζονται να τα ξοδέψουν σε στρατιωτικές δαπάνες.

Μειονεκτήματα πολέμου:

- σε περίοδο πολέμου τα έσοδα μειώνονται

- τα έσοδα της πόλης αξιοποιούνται για πολεμικούς σκοπούς .

Γ.3. α.

έκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις ἢ εἰσήεισθα

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

β.

μᾶλλον (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: μάλα

Υπερθετικός βαθμός: μάλιστα

θᾶπτον (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: ταχέως –ταχύ

Υπερθετικός βαθμός: τάχιστα

γ.

τις: τισί(ν)

προσόδους : αί πρόσοδοι

πολίταις: (ῶ) πολῖτα

Γ4.α.

ἢ εἰρήνην: β' ὀρος σύγκρισης, εξαρτάται από τον συγκριτικό βαθμό «κερδαλεώτερον», με α' ὀρο σύγκρισης «πόλεμον»

ταῦτα: υποκείμενο του ρήματος ἄν κριθείη (αττική σύνταξη)

τῶν προσόδων: γενική διαιρτική στο επίθετο «πολλάς»

ἄγειν:τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος χρή (ετεροπροσωπία)

β.

ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος εύρησει «χρήματα». Η μετοχή χαρακτηρίζεται κατηγορηματική καθώς εξαρτάται από το ρήμα εύρησει.

γ.

«πῶς ἄν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής άγνοιας (εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα πῶς που δηλώνει τρόπο). Λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης οὐκ οἶδα.

«ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση που δηλώνει υποκειμενική κρίση (εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὡς που δηλώνει υποκειμενική κρίση). Λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του λεκτικού ρήματος λέγεις.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΑΡΙΝΟΥ ΡΩΞΑΝΗ
ΔΙΠΛΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑ